

PÄÄKIRJOITUS

ITY vaikuttaa – yhdessä

Susanna Nykyri

Tampereen yliopiston kirjasto

susanna.nykyri@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0002-5018-5176>

Asiasanat: informaatiotutkimus; tieteelliset seurat; vertaisarviointi (tieteellinen julkaiseminen); avoin tieto; tieteellinen julkaisutoiminta

Kuluva vuosi on käynnistynyt hyvin – ja menneestä on suorastaan hengästyttävää lukea (ks. Hirvonen 2019). Lehden viime vuoden viimeinen numero oli toimituskunnassamme aktiivisesti toimivan Mikael Laakson toimittama teemanumero Avoin tiede ja avoin tieto. Teemanumerokokeilu onnistui niin hyvin, että konseptia kannattaa käyttää jatkossakin. Erityiskiitos Mikaelille arvokkaasta työstään!

Vuosi on Informaatiotutkimuksen yhdistyksen (ITY) neljäskymmenes. Tämäkin vuosi on alkanut avoimuuden tukemisessa ja kehittämisessä hienosti. Maaliskuussa julkaistiin Riitta Jytilän ja Mikael Laakson laatima *Selvitys avoimesta vertaisarvioinnista kotimaisen tiedejulkaisemisen kentällä* (Jytilä & Laakso 2019a, ks. myös Jytilä & Laakso 2019b ja taustoista Jytilä & al.

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.80102>

2018). Selvityksen rahoitti Suomen tiedekustantajien liitto.

Osana vertaisarviointia koskevaa kansallista selvitystä kotimaisten tiedelehtien parissa toimivat saivat kesällä 2018 vastattavakseen verkkokyselyn ja lisäksi tekijät haastattelivat kotimaisia vertaisarviointia käyttäviä kirjakustantajia. Tavoitteena oli selvittää, miten hyvin nykyisen vertaisarviointiprosessin koetaan toimivan sekä miten vastaajat näkevät avoimuuden lisäämisen vaikuttavan tutkimuksen ja julkaisemisen kentällä. (Jytilä & Laakso 2019a.) Selvityksen tuloksia käsitellään myös Informaatiotutkimus-lehden toimituskunnassa – valmiita ja yksinkertaisia vastauksia ei ole tarjolla, mutta kylläkin paljon arvokasta tukea ja tietoa keskustelun ja kehittämisen pohjaksi. Toivottavasti selvitystyö jatkuu laajempaan tutkimuksena!

”Selvityksen tarkoitus ei ole ulkoapäin määritellä kullekin lehdelle sopivia toimintatapoja tai lisätä julkaisuprosessin byrokraattisuutta. Sen sijaan eetoksena on lisätä ymmärrystä vertaisarvioinnin eri keinoista ja käytännöistä erityisesti suhteessa tieteen avoimuuteen. Avointa julkaisemista on monessa yhteydessä edistetty erilaisilla pakotteilla ja vahvoilla kannustimilla. Päätelmämme kerätyn aineiston pohjalta on, että yksinkertaiset ja hyvin yleisen tason linjaukset eivät sovellu kovinkaan hyvin avoimen vertaisarvioinnin edistämiseen. Parasta olisi, jos kukin lehti ja kustantaja arvioisi itse omista lähtökohdistaan sekä lehden erityisten intressien kannalta, mitkä avoimen vertaisarvioinnin osaluista kannattaisi ottaa käyttöön.” (Emt., 3.)

Selvityksessä nostetaan esille myös kotimaisten tiedelehtien rahoitus (emt., 12–13). Sen ratkaisut ovat edelleen ikävällä tavalla avoimet, vaikka kotimaisten tiedelehtien merkitys onkin hyvin tunnistettu.

Kotimaisten tiedelehtien yhteydessä törmää usein kysymykseen laadusta – ja avointen lehtien kohdalla erityisesti. Siksikin on tärkeää, että meillä on käytössämme sellaisia laatua indikoivia tunnuksia kuten Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) vertaisarviointitunnus¹ ja avointen tiedelehtien kohdalla pääsy luotettavien open access -tiedelehtien DOAJ-listalle (Directory of Open Access Journals²). TSV:n vertaisarviointitunnuksen hankinnan käynnistäminen vuonna 2015 paransi lehden vertaisarviointikäytäntöjä ja hyvin perustein myös supisti toimituskunnan laajuutta. DOAJ-listalle pääsyn kriteerien läpikäynti puolestaan oli omiaan lisäämään myös lehden toiminnan läpinäkyvyyttä – sen myötä lisäsimme lehden verkkosivuille toimituskunnan affiliaatitiedot ja selkeän maininnan siitä, että lehti ei peri kirjoittajamaksuja.

1 TSV:n myöntämästä vertaisarviointitunnuksesta, ks. <https://www.tsv.fi/fi/palvelut/tunnus>

2 DOAJ (Directory of Open Access Journals), <https://doaj.org/>

Pyrimme muutoinkin reagoimaan saamiimme täsmennys- ja kehittämis-toiveisiin sekä kehittämään konseptiamme. Onkin tärkeää, että käsikirjoituksia tarjoavat tutustuvat huolellisesti ajantasaisiin kirjoittajaohjeisiin lehtemme verkkosivuilla³.

Luopumistakin on ollut. Tänä vuonna emme enää toimita totuttuun tapaan viime vuoden aineistot sisältävää vuosikirjaa, vaikka perustelut tällaiseen kaksoisformaattiin ovat edelleen validit. Lehti siirtyi avoimeen verkkojulkaisemiseen kera painetun vuosikirjan vuonna 2008. Silloinen päätoimittaja Kai Halttunen (2008) totesi, että näiden kahden rinnakkaisen julkaisu-muodon avulla on mahdollista palvella monenlaisia tarpeita ja lukutapoja. Taustalla olikin halu tarjota lukijoillemme ja kirjoittajille sekä digitaalisen palvelun joustavuutta että painetun julkaisun pysyvyyttä ja kokonaisuuden hahmottamista tukevaa lukutapaa. (Emt.)

Syyt vuosikirjasta luopumiselle ovat taloudelliset. Lehden toimittaminen perustuu pitkälti talkootyöhön, ja vuosikirja olisi kaivannut jo kipeästi kehittämistä ja sen taitto oli työlästä. Myös talkootyössä vuorokauden tunnit ovat rajalliset. Vaikka painetulla versiolla on ollut oma uskollinenkin lukijakuntansa, niin lehden jatkumon kannalta on tärkeämpää, että voimme keskittyä huolehtimaan lehden sisältötyöstä ja elinvoimaisuudesta verkossa. Mikäli talous myöhemmin sallii vuosikirjan toimittamisesta maksettavan erillisen korvauksen, voimme – mikäli kysyntää painetulle on – toki elvyttää painetun version perinteen. Tällä hetkellä koen haikeutta väkevämpänä helpotuksen. Lehden elinvoimaisuus perustuu ennen kaikkea sen sisältöön, saatavuuteen ja vaikuttavuuteen, ja avoin verkkojulkaisu, ja tässä tilanteessa keskittyminen siihen, on ehdottomasti omiaan näitä edistämään ja parantamaan.

Uusi vuosi on tiennyt myös muutoksia lehden toimitukseen. Uutena toimitussihteerinämme on nyt täysipainoisesti aloittanut Harri Ollikainen, ja toimituskunnassa aiemmin vaikuttanut Elina Late on siirtynyt lehden toimituskunnasta yhdistyksemme puheenjohtajaksi. Samalla lehden aiempänä puheenjohtana toiminut Noora Hirvonen on siirtynyt lehden toimituskunnan vahvistukseksi. Kiitos menneissä rooleissanne tekemästänne hyvästä yhteistyöstä ja tervetuloa uusiin yhteistyökuvioihin!

Lehtemme sisältöä, näkyvyyttä ja vaikuttavuutta pyrimme parantamaan myös osallistamalla Tiedon tähden -kiertueen tapahtumiin. Kiertueen tarkoituksena on tuoda esille kotimaisten tiedelehtien merkitystä tutkimukselle, opetukselle, oppimiselle ja yhteiskunnalliselle keskustelulle. Tarjolla on asiantuntijaluentoja ja -tietoiskuja, erilaisia työpajoja ja lehtiesittelyjä. Tavoitteena on vahvistaa tiedelehtien taustayhteisöjen verkostoa, jäsenhankintaa ja kirjoittajien rekrytointia. Kiertuetta rahoittaa Suomen tiedekustantajien liitto ja

3 Informaatiotutkimus-lehden kirjoittajaohjeet, <https://journal.fi/inf/about/submissions>

ideasta ja järjestelyistä vastaavat koordinaattori Esko Clarke Sario, Heidi Enwald (Informaatiotutkimuksen yhdistys, ITY ry, Oulun yliopisto), Riitta Koikkalainen (Suomen tiedekustantajien liitto, Kansalliskirjasto) ja Terhi Kouvo (Aikuiskasvatus-lehti, Kansanvalistusseura).⁴ Lehtemme on ollut ja on esillä useammalla paikkakunnalla, esimerkiksi yhdistyksemme kotikaupungin Tampereen vuoro koittaa 20.5.

Huolistakin huolimatta – edelleen on ilo klikata juhlallisesti painiketta ”julkaise numero”. Kiitos siitä käsikirjoituksia tarjonneet, niitä vertais-arvioineet ja kommentoineet sekä koko toimituskunta. Erityinen ilo on ollut käynnistää kuluvan vuoden toimitustyö toimitussihteerimme ja avoimen tieteen asiantuntijan Harri Ollikaisen kanssa, joka on innolla ja pelotta tarttunut tiedetoimittamisen haasteisiin. Kiitän lämpimästi myös lehden toimitussihteerinä 2015–2018 suuren ja arvokkaan työn tehnyttä Matti Lassilaa, joka iloksemme jatkaa lehden ja yhdistyksen teknisenä neuvonantajana. Lopuksi haluan kiittää Suomen tiedekustantajien liittoa lehden väelle tarjoamastaan koulutuksesta ja koulutuksen mukanaan tuomista verkostoista. Niiden merkitys tämänkin numeron syntymiselle on ratkaisevan suuri!

Tampereella 30.3.2019, päätoimittaja Susanna Nykyri

Lähteet

- Halttunen, K. (2008). Lehti uudistuu. *Informaatiotutkimus*, 27(1), 1. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/518>
- Hirvonen, N. (2019). Puheenjohtajan katsaus vuoteen 2018. *Informaatiotutkimus*, 38(1). <https://doi.org/10.23978/inf.79787>
- Jytilä, R., Koikkalainen, R., Laakso, M., & Nykyri, S. (2018). Avointa vertaisarviointia koskevalle selvitykselle rahoitus. *Informaatiotutkimus*, 37(1). <https://doi.org/10.23978/inf.70172>
- Jytilä, R. ja Laakso, M. (2019a). *Selvitys avoimesta vertaisarvioinnista kotimaisen tiedejulkaisemisen kentällä*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkojulkaisuja 5. <https://doi.org/10.23847/978-952-599516-9>
- Jytilä, R. & Laakso, M. (2019b). *Avoin tiede muuttaa vertaisarvioinnin käytäntöjä*. Vastuullinen tiede. URL: <https://www.vastuullinentiede.fi/fi/julkaiseminen/avoin-tiede-muuttaa-vertaisarvioinnin-kaytantaaja> (26.3.2019, luettu viimeksi 28.3.2019)

4 Ks. <https://tiedekustantajat.fi/tiedotteet/tiedon-tahden-kotimaiset-tiedelehdet-kier-tueelle-tiedekustantajien-tueella/> ja seuraa Suomen tiedekustantajien liiton tiedottamista, <https://tiedekustantajat.fi/tiedotteet/>